

Јеромонах Атанасије Јевтић

ПАТРОЛОГИЈА 2, Источни оци и писци 4. и 5. века — од Никеје до Халкидона, 325—451, Београд 1984, 3—328.

Отац Атанасије Јевтић, редовни професор Патрологије и Опште историје хришћанске Цркве на Богословском факултету Српске православне цркве у Београду, објавио је, у издању Богословског факултета, другу свеску Патрологије. Поднаслов ове значајне публикације говори да је реч о једној од неколико свески које, ако Бог да, треба да се појављују од истог аутора.

За нашу богословску литературу, која, је на жалост, још увек сиромашна делима овакве врсте, ово је заиста изузетно дело, и то из више разлога. Ова друга свеска Патрологије, која је већ неколико година пред нама, обрађује Источне оце Цркве од Никејског до Халкидонског сабора. Реч је, наиме, о златном периоду развоја хришћанске мисли и литературе у периоду између I и IV Васеленског сабора хришћанске Цркве. Тада је догматски формулисано учење о христологији као централно и кључно за поимање Богочовечанске личности Господа Христа и дела искупљења човека.

Дело о коме је реч, уствари, представља систематски изложена универзитетска предавања која проф. Атанасије већ више од једне деценије држи студентима теологије на Богослов-

ском факултету. Углавном за те потребе — а показало се да дело задовољава и много шире потребе — настало је ово дело или, боље рећи, тек је почело да настаје пошто се појавио за сада само један том. Вредност књиге је понајвише у томе што је по својој концепцији заиста прво у нашој богословској литератури. Коришћење дела Светих отаца је изворно. Садржи преводе појединих одељака из важнијих дела на савремени српски језик. За оне који се више и даље интересују, аутор упућује, што је врло важно, одакле је шта и колико узето и где се може наћи у оригиналу.

Градиво је распоређено хронолошки, и то по географским областима, ради лакшег прегледа. Тако, рецимо, можемо да пратимо палестинске Свете оце, затим алексоандријске, кападокијске, антиохијске, малоазијско-цариградске, сиријско-јерменске. Тако је аутор врло зналачки обрадио свега 74 патролошка писца и света оца. И не само то. Посебно поглавље због значаја и актуелности чине монашко-аскетски писци, којих овде има тринаест. Исто тако, једно краће поглавље бави се питањем монашких зборника, којих овде има четири. На крају, следећи примеру блаженог Јеронима,

аутор укратко говори о животу и списима јеретичких писаца, којих у овом делу има седам.

Начин излагања у Патрологији је следећи: најпре се говори о животу светог оца — патролошког писца. Доносе се основни подаци за које се проверено зна. После тога се прелази на његова дела, наравно, сачувана. Због ограниченог простора и опште замисли Патрологије аутор се не упушта у проблеме аутентичности појединих дела и историју рукописа и издања појединих дела Светих отаца него, се једноставно излаже само оно што је суштинско и важно у самом делу. Дакле, даје се кратак и сажет пресек дела и скоро редовно и мањи или већи одељци из њега у преводу на српски језик. Кључни појмови богословско-догматски донети су на изворном грчком језику. Ако је реч о изузетно плодном патролошком писцу, а таквих овде има више, њихова дела су због обимности а ради бољег прегледа подељена, односно разврстана по тематици на, догматска, морална, аскетска, историјска, апологетска и тако даље. Посебно значајно место у овој Патрологији 2, пред-

ставља систематски преглед стваралаштва и дела и живота светог Атанасија, Василија Великог, Јована Златоустог, Григорија Богослова и Григорија Нисијског. Исто тако је значајан и не мање вредан преглед дела мање познатих Светих отаца и чак списа јеретичких писаца, као што су Арије, Несторије, Евтих, Диоскор и други.

Аутор је дело замислио у шест свезака, од којих би свака обухватала по једну значајну целину: 1. свеска за 1—3. век, 2. за 4—5. век, 3. за 5—10. век на Истоку, 4. за 4—11. век на Западу, 5. за 11—15 век и 6. свеска за 16—20. век.

На крају Патрологије 2 писац доноси избор из библиографије учињен по следећем редоследу: на првом месту су, као што је то у науци и уобичајено, речници и енциклопедије, затим патролошки приручници; после тога следи литература која је овде разврстана по језичким говорним подручјима на којима је настала: грчки, руски, српски и, најзад, на осталим светским језицима (енглески, немачки и француски).

Мр Радомир Поповић, проф.

ANASTASIOS KALLIS: »ORTODOXIE, WAS IST DAS?«
Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz, 1982.

У савременој теолошкој литератури о православном богословљу, махом екуменеке провенијенције, уочавају се оштра сукобљавања и квази-историјска уопштавања, која делом сежу у област лаичког психологизирања догме, делом у област брзоплетог редуковања Православља на платонско-плотинске онтолошке премисе. Каткад су силогистички стигматизам и филолошко-егзегетички симплицизам узрок сложеним диференцијама. Адолф фон Харнак је сасвим једноставно тврдио да Православље није друго до неодмерена хеленизација хришћанства, само једна химнична форма блиско-источног мистицизма.

Своју методолошку замисао, Калис, професор православног богословља на универзитету у Минстеру, открива у уводу свог кратког списка, чији наслов својим упитним казом — *Православље. Шта је то?* — треба да одрази парадокс теолошке непрецизности инославних доматичара. Калис нас уверава да да је поступак ресистематизације основних категорија православља *conditio sine qua non* у екуменској дијалошкој тријади: католицизам — православље — протестантизам. Заправо проблем односа и веза догматских аксиома у тој трочланој структури, може се једино тако сагледати ако се доследно разврстају једнозначни и дистиктивни концепти. Стога је категорички мето-

долошки императив Калисове аналитичке свагда усмерен двострукој артикулацији: историјској и систематичкој повезаности православног духа. Већ у уводном делу свог списка аутор настоји да коренито разлучи поља значења самог појма „православље“, па нам износи примере вишезначне семантичке флексије тог појма, каткада примере недиференцираних терминолошких поистовећења. Тако се у критичкој литратури није разликовало значење појмова „Православље“ од „Источна Црква“, него су те две одреднице а приори сматране синонимима.

Окосницу Калисове књиге чине шест поглавља концентричне тематске симетрије, чији центар изражава теза о литургијско-синодалном јединству Православља. Управо у том исконском јединству је специфично икуменска димензија Православља — на срастању „литургијског ми“ са „дијалогско-синодалним устројством“. Калис је књигу двоструко замислио: а) као увод у историјско и систематичко категоријално устројство православне теолошке мисли (све то, разуме се, са извесним пропедеутичким сажимањем) и б) као приручник катафатичко-апологетичких начела Православља.

Полемичка исправка је тиха, односно скривена у корекцији саме одредбе

православља: „Православље је духовно-евхаристијско јединство, многогласни одраз Божје Суштине мистично реализоване“ — чиме је зацело наглашена фундаментална разлика у природи православне теолошке гносеологије у оквиру апофатичности, насупрот геометријско-јуритичкој кохерентности католицизма и протестантизма. Идеја љубави, у свим својим теолошким модификацијама, једино се може спознати кроз литургијску епифанију, односно мистички реализам Евхаристије. Доксолошки основи могу се једино поимати као манифестација Свете Тројице, те отуда и анамнезу и епиклезу, христолошки и пнеуматолошки вид Цркве треба сагледавати (созерцавати као неделиву целину).

Иако не на висини философске спекулативности С. Булгакова, ни стилистичке елегантије и ерудиције П. Евдокимова, а још мање синтетичке снаге и интелектуалног ероса једног В. Лоског, који су писали надасве чувене уводе у Православље, Анастасиос Калис је успео да напише добар преглед основних начела православног богословског учења.

Књига је намењена и лаичкој и клерикалној публици.

Зоран М. Андрић